

Nr 64

Av herr **Lindblad**, angående fördelningen av arbetsuppgifter mellan manlig och kvinnlig personal inom försvaret.

(Lika lydande med motion nr 75 i Andra kammaren)

Könsindelning av arbeten och tjänster leder till bristande jämlikhet och sämre valfrihet för individen. Samtidigt som lämpade och hågade personer stoppas med hänvisning till sitt kön tvingas arbetsgivaren och samhället i många fall konstatera att könsspärren försvårar rekryteringen av kompetent personal. Inom statens arbetsgivarområde har flera politiska strider föregått reformer som öppnat tjänster för kvinnor. För något årtionde sedan öppnades prästyrket, ett kvartssekel dessförinnan fördes den stora striden kring behörighetslagen.

Försvaret har fortfarande en stor mängd könsbestämda tjänster. Detta förklaras vanligast med könsuppdelningen av värnplikten; man menar att om endast män gör värnplikt så skall också en rad yrken förbehållas män.

Tillämpningen blir stundom trots detta omvänt. I bortåt ett par årtionden har diskuterats att ersätta värnpliktiga vid militära matinträttningar och mässar med anställd personal. I ett protokoll i ämnet från försvarsdepartementet (februari 1965) uttrycks saken så: »För mäss, där kronportion utspisas, bör servering m. m. ombesörjas av kvinnlig biträdespersonal för det fall, att handräckningsvärnpliktiga inte kan påräknas.» Här utbildas alltså årligen en stor mängd värnpliktiga för detta arbete, men ändå kan myndigheterna redan på förhand ange att ingen enda av dessa duger att anställas för uppgiften. Det är en god illustration till inkonsekvenserna när gruppbestämningar sätts före individuell lämplighet.

Försvaret självt har i trängda lägen begärt att få frångå könsuppdelningen, inte av jämlikhetsskäl utan med motiveringen att det är otillfredsställande med personalvakanser samtidigt som kompetent folk utestängs av en i sammanhanget ovidkommande könsgräns. Ibland tycks det ha gått utanför reglerna. En uppställning på bild nyligen av Fo-staben i Linköping visade en civil kvinna bland det uniformerade befälet. »Den civila damen uppehåller platsen som förvaltningsunderofficer.» Förklaringen visade sig vara att staben trots försök inte kunnat locka någon arvodesfanjunkare till tjänsten, och då tog man en duktig kvinna i staben. Hon sköter handläggning av materiel, inte bara bättre än ingen innehavare alls utan enligt överordnade på ett utmärkt sätt. Men officiellt är det alltså en nödlösning att ha kvar denna tjänsteman på posten.

På läkarsidan har försvaret haft betydande rekryteringsproblem, och vakantsatta läkartjänster ute på förbanden med täta byten av vikarier eller ingen inneha-

vare alls har inte sällan givit en otillfredsställande förbandssjukvård. I det läget begärde de militära sjukvårdsorganen för ett par år sedan att få öppna tjänsterna även för kvinnliga läkare. I efterhand lär ingen mena att den tidigare könsuppdelningen var förnuftig eller att förband som nu har kvinnliga läkare får sämre sjukvård.

Likartade resonemang kan självfallet föras beträffande andra tjänster där en civilt förvärvad fackutbildning är nödvändig; genom att stänga sådana tjänster för kvinnor riskerar man fler vakanser samtidigt som yrkesmässigt meriterade nekas anställning.

Förre flygvapenchefen general Thunberg aktualiserade frågan i ett något vidare sammanhang då han begärde en genomgång av »alla freds- och krigsbefattningar inom flygvapnet i avsikt att undersöka om motiv finns för att de reserveras för enbart män eller om de kan beklädas även av kvinnlig personal». Motivet var inte att det är otillfredsställande med könsuppdelade statliga tjänster och att man därför bör söka minska deras antal. Flygvapenledningen anser sig inte ha till uppgift att minska könsdiskriminering utan handlar för att »breda rekryteringsunderlaget». Redan nu ingår kvinnor i ett stort antal krigsbefattningar inom stridslednings- och luftbevakningsorganisationen, liksom även inom andra verksamhetsgrenar i staber och förband. Tekniska biträden har vidare fullgjort tjänst som lärare och instruktörer vid utbildning av värnplikligt och krigsfrivillig personal.

Flygvapenchefens förslag har gått på remiss till en rad myndigheter och organisationer. I sitt förslag hade flygvapenchefen undantagit flygförare och befattningar som bl. a. är avsedda för markstridsuppgifter, detta med »hänsyn till etiska uppfattningar i vårt land». Militärpsykologiska institutet anser att man kan gå längre. Institutets chef menar att kvinnor bör få bli piloter i åtminstone transport- och sambandsplan och helikoptrar. Därmed skulle också en utbildningsväg öppnas som kan leda vidare till civil flygtjänst — något numera ytterst svårt för kvinnor som ju måste betala en dyr civil utbildning för att komma i paritet med militärt utbildade män. (Det är f. n. först på allra senaste tiden som t. ex. SAS kunnat tänka sig att anställa en kvinnlig pilot.)

Flygvapenchefens förslag skulle leda till att en rad officers-, underofficers- och underbefälskategorier öppnas för kvinnor. Utbildning för de kvinnliga tjänstemännen skulle bedrivas enligt etablerade rutiner vid flygvapnets skolförband med undantag för markstridsutbildning som för kvinnorna skulle ersättas av utökad ledarskapsutbildning (jag förmodar att detta kommer att göra de kvinnliga tjänstemännen särskilt lämpade för ledande funktioner).

Det är en rik yrkesflora, särskilt på det tekniska planet, som därmed skulle frigöras från nuvarande könsbestämning. Att hittills utförda undersökningar »gett vid handen att en stor del av befattningarna är lämpade för kvinnor» kan tydas som en positiv inställning i flygledningen. Likväl visar skrivsättet att man fortfarande ser mer till gruppen än individen. Befattningar kan vara mer eller mindre lämpade för personer med vissa färdigheter, kunskaper eller egenskaper. Personer med samma värden i dessa avseenden torde ha samma prestationsförmåga, och det

blir då skäligen ointressant vilket kön vederbörande tillhör. De undantag som gjorts i utredningen är uttryckligen betingade av traditionella värderingar och s. k. etiska uppfattningar. Redan i definitionen ligger en diskriminering: anser man att kvinnor inte uppfyller för individen uppställda krav behövs ingen angivelse av att kvinnor inte får anställas, tror man att kvinnliga sökande i flera fall har behövliga kvalifikationer behövs ett särskilt stadgande om man vill utestänga dem från tjänsterna.

Riksdagen kan självfallet inte på samma sätt som resp. myndighet se dessa frågor som praktiska rekryteringsproblem. Ur samhällelig synpunkt är varje undantag från regeln att tjänster inte skall vara könsbestämda allvarligt. Detta inte minst om undantagen synes underhålla tankar om att t. ex. tekniska tjänster inte är lämpade för kvinnor. Det är angeläget att statsmakterna granskar hela försvaret från förutsättningen att så långt möjligt minska nuvarande diskriminering. De initiativ som tagits från enstaka myndigheters sida får självfallet inte hindra riksdagen från att deklarerat uppfattningen att statens tjänster inte bör vara könsuppdelade.

Med hänvisning till det anförda hemställas,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en genomgång av försvarets tjänster i avsikt att reducera nuvarande könsuppdelning.

Stockholm den 21 januari 1969

Hans Lindblad (fp)
